

Potpisujem.org

**IZVJEŠTAJ O REZULTATIMA
PRAĆENJA PRIMJENE
LOKALNIH POLITIKA U
ZAŠTITI ŽENA OD RODNO
ZASNOVANOG NASILJA
U NIKŠIĆU**

Nada Koprivica

Izveštaj o rezultatima praćenja primjene lokalnih politika u zaštiti od rodno zasnovanog nasilja je izrađen u okviru regionalnog projekta „Udruženim naporima – Ka novim evropskim standardima u zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja”, koji u periodu 2014.–2016. realizuju Autonomni ženski centar, Beograd; Sigurna ženska kuća, Podgorica; Društvo SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Ljubljana; Centar za žene žrtve rata ROSA, Zagreb; Udružene žene, Banja Luka; Nacionalni savjet za rodnu ravnopravnost, Skoplje; Evropska ženska mreža protiv nasilja, Beč; i Evropski ženski lobi, Brisel.

Projekat u Crnoj Gori realizuje Sigurna ženska kuća u saradnji sa SOS telefonom za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić i Centrom za ženska prava.

Publikacija je urađena uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

UVOD

Izveštaj o rezultatima praćenja primjene lokalnih politika u zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja nastao je u okviru regionalnog projekta "Udruženim naporima – ka novim evropskim standardima u zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja". Nosilac ovog projekta, koji je finansiran od strane EU, je Autonomni ženski centar iz Srbije, a partneri na projektu su ženske nevladine organizacija iz: Crne Gore, Austrije, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, uz podršku dvije najveće evropske mreže ženskih organizacija: Žene protiv nasilja Evropa (WAVE) i Evropski ženski lobi (EWL).

Crna Gora je jedna od prvih pet država koje su ratifikovale Konvenciju o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koja je stupila na snagu 01. avgusta 2014. godine. Konvencija obavezuje države potpisnice, da preuzmu neophodne zakonodavne i druge mjere da bi unaprijedile prava žena žrtava nasilja i žrtava nasilja u porodici. Države se obavezuju da sa dužnom pažnjom spriječe, istraže, kazne i obezbijede naknadu za djela nasilja obuhvaćena ovom Konvencijom.

Ovaj izvještaj o rezultatima praćenja primjene lokalnih politika u zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja sastoji se od četiri poglavlja i obuhvata analizu aktuelnih politika u Opštini Nikšić, kao i iskustvo žena žrtava partnerskog nasilja u vezi sa njihovim zadovoljstvom uslugama i postupanjem policije i centra za socijalni rad. U posljednjem poglavlju date su preporuke za unapredjenje stanja u oblasti zaštite žrtava porodičnog nasilja na lokalnom nivou.

Cilj ovog izvještaja je da se ustanovi nivo primjene zakonodavnog okvira i lokalnih politika za zaštitu žena od rodno zasnovanog nasilja, te mapiraju oblasti u kojima je neophodno uložiti dodatne napore za unaprjeđenje procedura i postupanja institucija. Takođe, ovaj izvještaj može koristiti svim akterima zainteresovanim za praćenje stanja u oblasti zaštite od rodno zasnovanog nasilja na teritoriji Opštine Nikšić i izvještavanje o istom.

I. OPŠTINA NIKŠIĆ - PODRŠKA ŽENAMA I DJECI ŽRTVAMA NASILJA

Opština Nikšić je problem nasilja nad ženama, kao jedan od značajnih društvenih problema u lokalnoj zajednici, konstatovala u Lokalnom akcionom planu za postizanje rodne ravnopravnosti (LAPRR) za period 2014. - 2017¹. Opština je u ovom strateškom dokumentu napravila pozitivan iskorak i nasilje nad ženama prepoznala kao „rodno zasnovano nasilje, jedan od najrasprostranjenijih oblika kršenja ljudskih prava i narušavanja ljudskog dostojanstva“ što je u skladu sa međunarodnim dokumentima, prevashodno CEDAW i Istanbulskom konvencijom². Poglavlje o nasilju nad ženama koje se nalazi u LAPRR za opštinu Nikšić može se istaći kao pozitivan primjer za druge strateške dokumente na lokalnom i nacionalnom nivou.

LAPRR za opštinu Nikšić je kao cilj postavio: Doprinjeti boljoj prevenciji, zaštiti i procesuiranju rodno zasnovanog nasilja. U okviru opšteg cilja su definisana tri podcilja koji se odnose na nasilje nad ženama u porodici:

- Podići nivo informisanosti i znanja lokalne zajednice o problemu rodno zasnovanog nasilja i njegovim štetnim posledicama u zajednici
- Ojačati institucionalni odgovor na nasilje u porodici
- Unaprijediti uslove za bezbjednost i sigurnost žrtava nasilja u porodici kroz rad prilagođenih, lako dostupnih servisa pomoći i podrške

Pozitivan pristup opštine u izradi LAPRR nije ispraćen i implementacijom aktivnosti koje su njime predviđene. Analizirajući predloge godišnjih budžeta opštine Nikšić za 2014., 2015. i 2016. godinu dolazimo do podatka da je za 2014. godinu i za 2015. izdvojeno ukupno 34.000 eura (24.000 + 10.000) za izradu lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost i za djecu. U bužetu za 2016. godinu nema sredstava koja na bilo koji način mogu biti povezana sa segmentom rodne ravnopravnosti.³ Kroz analizu predloga budžeta nije bilo moguće identifikovati sredstva koja su predviđena za implementaciju aktivnosti predviđenih strateškim planom.

Analiza rezultata konkursa za raspodjelu sredstava NVO koje je opština Nikšić raspisivala za 2015. i 2016. godinu takođe pokazuje da nije podržan ni jedan projekat koji se bavi problemom nasilja nad ženama i nasilja u porodici.⁴

1 Vidjeti na: <https://www.google.me/search?safe=active&espv=2&q=lokalni+akcioni+plan+za+postizanje+rodne+ravnopravnosti+niksic&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEWiPrITfhOzPAhWIPZoKHYYyDMsQvwUIGCgA&biw=1366&bih=613>

2 CEDAW - Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena; Istanbulska konvencija - Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici

3 Detaljan uvid u budžet opštine Nikšić za 2014., 2015. i 2016. godinu moguće vidjeti na <http://niksic.me/lokalna-uprava/organi-uprave/sekretarijat-za-finansije-razvoj-i-preduzetnistvo/budzet/>

4 Vidjeti na: https://www.google.me/search?safe=active&espv=2&q=opština+niksic+raspodjela+sredstava+nvo+&oq=opština+niksic+raspodjela+sredstava+nvo+&gs_l=serp.3...2468.7658.0.7954.26.23.0.1.1.0.237.2780.1j17j2.20.0...0...1c.1.64.serp..5.7.1029...0i19k1j30i10k1.tj8iS4wEYJg i <http://www.onogost.me/biznis/podijeljena-sredstva-za-najbolje-nvo-projekte> - 2016

II. CENTRI BEZBJEDNOSTI I CENTRI ZA SOCIJALNI RAD – PODRŠKA ŽRTVAMA NASILJA U PORODICI

ANALIZA UPITNIKA – ISKUSTVA ŽENA U PARTNERSKOM ODNOSU

II - 1 OPŠTE INFORMACIJE

Upitnik koji je korišten za potrebe analize postupanja centara bezbjednosti i centara za socijalni rad je izradila ŽNVO Autonomni ženski centar -Beograd. Djelimično je modifikovan, npr. isključeno je pitanje koje se odnosi na nacionalu pripadnost žena, zatim pitanje da li su se obraćale institucijama i koliko puta obzirom da su u anketiranje uključene žene koje su se u dužem vremenskom periodu obraćale institucijama.

SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić je analizirao ukupno 40 upitnika u kojima se nalazi iskustvo žena žrtava nasilja koje su u periodu 2015. – jula 2016. isto prijavljivale centrima bezbjednosti (CB) i centrima za socijalni rad (CSR). Anketirane žene su se u najvećoj mjeri obraćale CB i CSR u Nikšiću, ali i u drugim gradovima: Podgorici, Baru, Pljevljima, Beranama, Herceg Novom.

II -2 OPŠTI PODACI O ISPITANICAMA

Od 40 anketiranih žena najveći broj njih, ukupno 28 ili 70,0% je pomoć, zbog nasilja u porodici, tražilo i u centru bezbjednosti i u centru za socijalni rad. Od preostalih 30%, njih 7 ili 17.5% su se obraćale CSR, a njih 5 ili 12.5% CB (vidjeti tabelu 1).

Tabela 1. Pregled obraćanja žena institucijama

No	Institucija	Broj	%
1.	CB i CSR	28	70.0
2.	CSR	7	17.5
3.	CB	5	12.5
Ukupno		40	100

*CB – Centar bezbjednosti; CSR – Centar za socijalni rad

Od ukupnog broja anketiranih žena, više od polovine, tj. njih 22 ili 55% su žene iz gradskog područja. Od preostalih 45%, njih 16 ili 40% su žene iz prigradskih naselja ili sa seoskog područja, a 2 žene ili 5% su bile iz RE⁵ naselja (vidjeti tabelu 2).

Tabela 2. Područje u kojem ispitanice žive

No	Područje življenja	Broj	%
1.	Selo	8	20.0
2.	Grad	22	55.0
3.	Prigradsko naselje	8	20.0
4.	RE naselje	2	5.0
Ukupno		40	100

5 RE – skraćenica od termina Romi i Egipćani koji se zvanično koristi u Crnoj Gori a odnosi se na tzv. termin „romsko naselje“ koji se koristi u upitniku

Najveći broj ispitanica, njih 24 ili 60% su žene starosti od 33 do 48 godina, a njih 12 ili 30% su žene starosti od 18 do 32 godine. Preostalih 10% ili njih 4 su starosne dobi od 49 do 65 godina. U anketiranju nije učestvovala ni jedna žena starija od 65 godina (vidjeti tabelu 3).

Tabela 3. Starosna dob ispitanica

No	Starost	Broj	%
1.	18 – 25	5	12.5
2.	26 – 32	7	17.5
3.	33 – 40	13	32.5
4.	41 – 48	11	27.5
5.	49 – 56	3	7.5
6.	57 – 65	1	2.5
7.	> od 65	0	0.0
Ukupno		40	100

Značajno je istaći da su od 40 anketiranih žena njih 31 ili 77.5% crnogorske državljanke, a preostalih 9 ili 22.5% su bile strane državljanke. Od njih 9, šest su državljanke Srbije, 2 državljanke Bosne i Hercegovine, a 1 je državljanica Kosova. Važno je istaći da je ženama žrtvama nasilja, stranim državljkankama, zbog više aspekata otežan položaj. Uglavnom nemaju razvijene socijalne i društvene mreže, suočavaju se sa sporom i komplikovanim procedurom dobijanja državljanstva. Regulisanje boravka je skopčano sa brojnim problemima i značajnim novčanim izdacima, otežan im je pristup zapošljavanju, a često ni žene ni njihova djeca nemaju potrebnu dokumentaciju za besplatnu zdravstvenu zaštitu.

Poziciju im, nakon što sa djecom napuste nasilnika, dodatno komplikuje činjenica da su prinuđene da nastave život na teritoriji Crne Gore. Naime, njihov izlazak iz Crne Gore sa djecom zakonski je uslovljen dobijanjem saglasnosti od strane nasilnog supruga/partnera ili bivšeg supruga/bivšeg partnera, oca djece. Nasilnik, u namjeri da nastavi nasilje i kontrolu nad suprugom saglasnost za izlazak žene sa djecom uglavnom ne daje, a istovremeno ne plaća ili neredovno plaća alimentaciju, čime direktno ugrožava „najbolji interes djece“. Ovo posebno iz razloga što majke djece u zemlji porijekla, kod svoje primarne porodice, imaju značajno jaču socijalnu, društvenu i ekonomsku poziciju, što znači da bi mogle osigurati i bolji kvalitet života djeci.

Obzirom da navedeno, stranim državljkankama, dodatno otežava tešku situaciju i komplikuje odluku da izađu iz nasilja kojem su izložene neophodno je razmotriti preduzimanje mjera koje bi bile fokusirane na poboljšanje njihovog statusa.

Analiza bračnog stanja ispitanica pokazuje da su se za pomoć uglavnom obraćale žene koje su u bračnoj i vanbračnoj zajednici. Najčešće imaju od jedno do troje maloljetne djece (detaljan pregled vidjeti u tabelama 4, 5 i 6).

Tabela 4. Bračno stanje ispitanica

No	Bračno stanje	Broj	%
1.	Udata	24	60.0
2.	Razvedena	7	17.5
3.	Živi u vanbračnoj zajednici	6	15.0
4.	Rastavljena	1	2.5
5.	U partnerskoj vezi	1	2.5
6.	Nema partnera	1	2.5
Ukupno		40	100

Tabela 5. Starosna dob djece

No	Starost djece	Broj	%
1.	Maloljetna	28	70.0
2.	Maloljetna i punoljetna	4	10.0
3.	Punoljetna	8	20.0
4.	Nema	0	0.0
Ukupno		40	100

Tabela 6. Broj djece

No	Broj djece	Broj	%
1.	Jedno	14	35.0
2.	Dvoje	11	27.5
3.	Troje	9	22.5
4.	Četvoro	2	5.0
5.	Petoro i više	4	10.0
Ukupno		40	100

Analiza nivoa obrazovanja anketiranih žena pokazuje da je najveći broj njih, 27 ili 67.5% sa srednjom stručnom spremom, 8 ili 20% sa osnovnom školom, 4 ili 10% sa višom školom ili fakultetom, a 1 žena ili 2,5% bez formalnog obrazovanja (vidjeti tabelu 7). Navedena struktura je u skladu sa opštom obrazovnom strukturom žena u Crnoj Gori.

Tabela 7. Nivo obrazovanja anketiranih žena

No	Nivo obrazovanja	Broj	%
1.	Bez obrazovanja	1	2.5
2.	Nezavršena osnovna škola	0	0.0
3.	Osnovna škola	8	20.0
4.	Srednja škola	27	67.5
5.	Viša škola ili fakultet	4	10.0
6.	Magistratura ili doktorat	0	0.0
Ukupno		40	100

Zabrinjavajuće je što dvije trećine anketiranih žena nije zaposleno tj. nema sopstveni izvor prihoda i ekonomski su zavisne od nasilnika (vidjeti tabelu 8) što ih obeshrabruje da sa djecom izađu iz nasilja. Dodatno su obeshrabrene činjenicom da su postojeći zakonski mehanizmi za naplatu alimentacije u Crnoj Gori vrlo slabi i uglavnom zavise od dobre volje nasilnika da li će ili ne redovno uplaćivati djeci obavezno izdržavanje.⁶

Tabela 8. Status zaposlenosti anketiranih žena

No	Zaposlenost žena	Broj	%
1.	Zaposlena	14	35.0
2.	Nezaposlena	20	40.0
3.	Na prinudnom odmoru	0	0.0
4.	Tehnološki višak	0	0.0
5.	Domaćica	5	12.5
6.	Penzionerka	1	2.5
7.	Studentkinja	0	0.0
Ukupno		40	100

Posebno zabrinjava što je svaka peta anketirana žena, tj. njih 20% izjavila da joj je porodica bez prihoda ili žive sa manje od 100,00 eura mjesečno tj. značajno ispod donje linije siromaštva (vidjeti tabelu 9). U rizičnoj zoni od apsolutnog siromaštva se nalazi još 42,5% žena čiji prihodi su u zoni od 100,00 do 300,00 eura.

Tabela 9. Prosječna mjesečna primanja domaćinstava u kojima žive ispitanice

No	Prihodi domaćinstva	Broj	%
1.	Bez prihoda	4	10.0
2.	< 100 eura	4	10.0
3.	100 – 200 eura	5	12.5
4.	200 - 300 eura	12	30.0
5.	> 300 eura	15	37.5
Ukupno		40	100

II -3 VRSTE NASILJA KOJIMA SU ISPITANICE BILE IZLOŽENE

Analiza upitnika pokazuje da su žene žrtve nasilja uglavnom trpjele kombinovane oblike nasilja: istovremeno psihičko, fizičko, ekonomsko. U poslednjih 12 mjeseci 37 od ukupno 40 ili 92.5% anketiranih žena je navelo da je trpjelo psihičko nasilje. Fizičko nasilje je trpjela 31 žena od njih 40 ili 77.5% anketiranih žena. Ekonomsko nasilje su trpjele 22 anketirane žene ili njih 55%, a proganjanje i uhođenje je prijavilo njih 17 ili 42.5%. Od 40 anketiranih žrtava nasilja njih 9 ili 22.5% su prijavile da su bile žrtve seksualnog nasilja od strane supruga, bivšeg supruga, partnera ili bivšeg partnera (vidjeti tabelu 10).

⁶ Izdržavanje – pravo svakog djeteta ii obaveza svakog roditelja, Sigurna ženska kuća, vidjeti na : <http://media.cgo-cce.org/2014/11/cgo-cce-izdržavanje-pravo-svakog-djeteta-i-obaveza-svakog-roditelja.pdf>

Tabela 10. Vrste nasilja koje su žene trpjele u poslednjih 12 mjeseci

No	Vrste nasilja	Broj
1.	Psihičko	37
2.	Fizičko	31
3.	Ekonomsko	22
4.	Seksualno	9
5.	Progonjenje i uhođenje	17

Od 40 anketiranih žena 38 je odgovorilo na pitanja da li se nasilje dešavalo pred djecom i da li su djeca bila direktno žrtve nasilja. Podaci pokazuju da su 33 žene ili 86.8% njih potvrdile da su djeca bila svjedoci nasilja u porodici, a 17 njih ili 44.7% je navelo da su djeca bila direktne žrtve psihičkog, fizičkog, ekonomskog, seksualnog nasilja (detaljni podaci u tabelama 11 i 12). Navedeni podaci još jednom potvrđuju tezu da su u slučajevima nasilja nad ženama skoro uvijek i djeca direktno ili indirektno ugrožena i u tom kontekstu institucije moraju preduzimati sve mjere i radnje.

Tabela 11. Da li se nasilje dešavalo pred djecom?

	Broj	%
DA	33	86.8
NE	5	13.2
Ukupno	38	100

Tabela 12. Da li su djeca bila direktne žrtve nasilja – psihičkog, fizičkog, ekonomskog, seksualnog?

	Broj	%
DA	17	44.7
NE	21	55.3
Ukupno	38	100

Nasilje je dominantno bilo počinjeno od strane supruga u 27 slučajeva ili 67.5%, a u ostalim slučajevima se radilo o vanbračnom suprugu, bivšem suprugu, bivšem vanbračnom suprugu, bratu, roditeljima i bivšem partneru (detaljni podaci u tabeli 13).

Tabela 13. Ko je počinilac nasilja?

No	Počinilac nasilja	Broj	%
1.	Suprug	27	67.5
2.	Bivši suprug	4	10.0
3.	Vanbračni suprug	5	12.5
4.	Bivši vanbračni suprug	1	2.5
5.	Partner	0	0.0
6.	Bivši partner	2	5.0
7.	Ostalo (roditelji, brat...)	1	2.5
Ukupno		40	100

Značajno je istaći da je 25 žena, ili 62.5% navelo da i dalje živi zajedno sa nasilnikom i to sa suprugom ili vanbračnim suprugom.

Analiza upitnika je takođe potvrdila i zabrinjavajuću činjenicu da je većina žena žrtava nasilja u porodici izložena nasilju u dužem vremenskom periodu. Naime 27 žena ili 67.5% je navelo da nasilje trpi duže od godinu dana, uglavnom u rasponu od 5 do 10 godina, a u pojedinim slučajevima i do 20 godina. Od 40 anketiranih žena, njih 9 ili 22.5% je navelo da nasilje trpi do godinu dana, a samo 4 ili 10% su navele da nasilje trpe nekoliko mjeseci (vidjeti tabelu 14).

Tabela 14. Vremenski period izloženosti žrtve nasilju

No	Trajanje nasilja	Broj	%
1.	Nekoliko mjeseci	4	10
2.	Do godinu dana	9	22.5
3.	Više od godinu dana	27	67.5
Ukupno		40	100

Analiza upitnika pokazuje da su žene žrtve nasilja u najvećem broju slučajeva, tj. njih ukupno 33 ili 82.5% kontinuirano izložene nasilju na dnevnom, nedjeljnom ili mjesečnom nivou (detaljni podaci u tabeli 15).

Tabela 15. Koliko često se događalo nasilje?

No	Učestalost nasilja	Broj	%
1.	Dnevno	11	27.5
2.	Nedjeljno	12	30.0
3.	Mjesečno	10	25.0
4.	Rijetko	7	17.5
Ukupno		40	100

Najčešća reakcija koju žene pokazuju kada se suoče sa nasiljem jeste trpljenje nasilja i razvijanje različitih strategija kako da isto izbjegnu, odlože ili ga ublaže. Obično su to činile sklanjanjem npr. u drugu prostoriju, izlaskom van kuće, odlaskom kod najbližih. Jedna petina žena je navela da je pružala verbalni otpor nasilju, a pokušaj fizičke odbrane od nasilnika je na nivou incidenta i navela ga je samo jedna anketirana žena. Skoro četvrtina žena je navelo i druge reakcije na situacije nasilja npr: „porodica žrtve i nasilnika pregovarale u cilju suzbijanja daljeg nasilja, pozivana njegova porodica da spriječi dalje nasilje, uključivani kumovi, prijatelji, rođaci da posreduju u cilju suzbijanja nasilja...“ (detaljni podaci u tabeli 16).

Tabela 16. Kako su žrtve reagovale na nasilje?

No	Reakcija žrtve na nasilje	Broj
1.	Podnosila	35
2.	Sklonila se	12

No	Reakcija žrtve na nasilje	Broj
3.	Pobjegla/otišla	16
4.	Pokušala da se brani verbalno	9
5.	Pokušala da se brani fizički	1
6.	Drugo: razgovori žrtvine i nasilnikove porodice, uključivanje nasilnikove porodice, rođaka, kumova, prijatelja	9

III. ISKUSTVO SA INSTITUCIJAMA KOD POSLEDNJE PRIJAVE NASILJA

III - 1. Iskustvo žena žrtava nasilja sa policijom kod poslednje prijave nasilja

Od 40 anketiranih žena njih 33 su se za pomoć obraćale centrima bezbjednosti, a u tabeli ispod (tabela broj 17) su brojke o aktivnostima koje su službenici/ce navedenih institucija preduzeli. Važno je napomenuti da nijesu sve ispitanice odgovorile na svako pitanje, a procenti su izvedeni iz ukupnog broja dobijenih odgovora.

Tabela 17. Iskustvo žena žrtava nasilja sa policijom tokom poslednjeg nasilnog incidenta

	DA %	NE %	Nije primjenljivo
Kod poslednje prijave nasilja, policijski službenici su odmah izašli na teren.	43.8	31.2	25
Sa policijskim službenikom ste razgovarali neometano i bez straha, bez prisustva učinioca nasilja ili u odvojenom prostoru.	86.7	13.3	0.0
Policijski službenici su vas informisali o dostupnim uslugama (pravnoj pomoći, psihološkoj podršci, medicinskoj pomoći, socijalnim uslugama, smještaju, uslugama ženskih organizacija).	41.7	58.3	0.0
Policijski službenici su vas informisali o zaštitnim mjerama, postupcima i uslovima njihovog izricanja u prekršajnom postupku (Prekršajni zakon).	62.5	31.5	6.0
Policijski službenici su vas na primjeren i jasan način upoznali sa radnjama koje će policija preduzeti protiv učinioca u daljim postupcima (npr. privođenje, trajanje zadržavanja).	64.3	35.7	0.0
Policijski službenici su vas na primjeren i jasan način informisali o vašem položaju i pravima u daljem toku postupka.	53.4	46.4	0.0

	DA %	NE %	Nije primjenljivo
Policijski službenici su vam dali informaciju koga i na koji način možete kontaktirati u policiji u vezi sa vašim slučajem.	33.4	66.6	0.0
Policijski službenici su razgovarali sa vama ljubazno (prijatno, saslušali vas do kraja) i pokazali razumijevanje za ono što vam se dogodilo.	71.4	28.6	0.0
Policijski službenici su se ponašali neprofesionalno (opravđavali su učinioca, umanjivali nasilje, koristili neprimjerene komentare, šalili su se na vaš račun).	33.4	66.6	0.0
Policijski službenici su se ponašali neljubazno (osorno razgovarali sa vama, nijesu vas saslušali do kraja).	18.7	81.3	0.0
Policijski službenici su obavijestili Službu hitne medicinske pomoći o potrebi vašeg medicinskog zbrinjavanja ili vas odvezli do Hitne pomoći/Doma zdravlja.	30.8	61.5	7.7
Policijski službenici su vam rekli da će u slučaju prekršajnog postupka kazna najvjerojatnije biti novčana i prilično visoka.	25.0	62.5	12.5
Policijski službenici su samo usmeno upozorili učinioca nasilja.	28.6	71.4	0.0
Policijski službenici su odveli učinioca nasilja u policijsku stanicu.	42.9	50.0	7.1
Određeno je policijsko zadržavanje učinioca.	38.5	53.8	7.7
Policijski službenici su napisali prekršajnu prijavu protiv učinioca nasilja.	46,2	53.8	0.0
Policijski službenici su napisali prekršajnu prijavu i vama i učiniocu nasilja.	13.4	86.6	0.0
Policijski službenici su vas ubjeđivali da odustanete od prekršajne ili krivične prijave.	15.4	84.6	0.0

Analiza odgovora u tabeli 17 pokazuje zabrinjavjuće činjenice. U polovini slučajeva službenici na poziv žrtve ne izlaze na teren već insistiraju da ona dođe u policijsku stanicu i podnese prijavu. Skoro dvije trećine navodi da policijski službenici nijesu naveli sve vrste pomoći i podrške koje žrtve nasilja u porodici imaju na raspolaganju. Dodatno zabrinjava što je isti broj žena naveo da nakon izlaska iz policijske stanice nijesu znale koga u daljem toku postupka trebaju kontaktirati kako bi dobile informacije o statusu prijave.

Stav službenika/službenica i ton kojim se obraćaju žrtvi je često bio neadekvatan pa je

samo polovina žena navelo da je sa njima, o pravima koja imaju, položaju u kojem se nalaze i daljem toku postupka, u policijskoj stanici razgovarano na primjeren način. Svaka treća žena je navela da su se policijski službenici ponašali neprofesionalno jer su imale doživljaj da opravdavaju nasilnika, umanjuju nasilje koje je preživjela, neprimjerenoga komentarišu. Skoro 20% žena, tj. svaka peta je istakla da su službenici bili osorni, prekidalu su je i nijesu do kraja željeli da saslušaju sve što ima da kaže. Naročito zabrinjava podatak da je svaka četvrta žena navodila da su im policijski službenici govorili da će ukoliko budu ostale pri svojoj prijavi nasilnici biti kažnjeni i da će kazna biti novčana ili visoka, a svaka šesta je navela da je imala doživljaj da je policijski službenici ubjeđuju da odustane od prekršajne ili krivične prijave. Zato ne iznenađuje podatak da je trećina njih navela da je prijava okončana samo upozorenjem nasilnika.

Posebno je važno istaći da je svaka šesta žrtva navela da su policijski službenici podnosili prijavu protiv oboje. Kada se ovaj podatak posmatra u opšteprihvaćenom stavu i podacima kako na globalnom nivou, tako i kod nas, koji pokazuju da su žene i djeca u preko 93% žrtve nasilja u porodici možemo konstatovati da policijski službenici, u slučajevima prijave i kontraprijave ne prepoznaju ko je primarni agresor.

Posledica nalaza iz tabele 17 jeste podatak da je od 33 anketirane žene njih 16 ili 48.5% , tj. manje od polovine izjavilo da su zadovoljne postupanjem policije, njih 7 ili 21.2% su nezadovoljne, a djelimično zadovoljno je 10 žena ili njih 30.3% (vidjeti tabelu 18).

Tabela 18. Zadovoljstvo žena žrtava nasilja postupanjem policije u konkretnom slučaju nasilja

	Broj	%
DA	16	48.5
NE	7	21.2
Djelimično	10	30.3
Ukupno	33	100

Anketirane žene koje su izjavile da su zadovoljne postupanjem policije argumentovale su svoju tvrdnju na sledeći način: policija je pravovremeno reagovala, brzo su izašli na teren, službenici/službenice su bili ljubazni, detaljno su pružili informacije, zalagali se za slučaj kod drugih službenika/službenica.

Žene žrtve nasilja koje su iskazale nezadovoljstvo postupanjem policije navodile su sledeće situacije: službenici/službenice su ih zanemarivali, omalovažavali, podnosili kontraprijave, tj. podnosili prijavu i protiv nasilnika i protiv žrtve, odugovlačili su sa izlaskom na teren, pokazivali nepovjerenje u iskaz žrtve.

Anketirane koje su djelimično bile zadovoljne postupanjem policije su isticale: službenici/službenice policije bi trebali da budu efikasniji i ljubazniji, ne treba da vrše medijaciju, tj. da žrtvi ne sugerišu da razmisli hoće li podnijeti prijavu, da joj indirektno, a nekada i direktno ne šalju poruku da razmisli, vrati se nasilniku i/ili mu oprostí nasilje.

U skladu sa naprijed navedenim nalazima su i izjave žena, žrtava nasilja koja postupanja policije bi im najviše pomogla, osnažila ih i unijela povjerenje u djelovanje. Ljudski pristup, tj. razumijevanje i saosjećanje je očekivano na prvom

mjestu, a slijede preporuke da bi trebalo da provedu/prate žene kroz proceduru, daju više informacija o slučaju, kao i o dostupnoj podršci i pravnoj pomoći, kao i da budu saradljiviji (u tabeli 19 vidjeti sve preporuke).

Tabela 19. Šta policija može preduzeti kako bi poboljšala postupanje prema žrtvama nasilja?

No	Preporuke za policiju	Broj
1.	Da daju više informacija o slučaju	15
2.	Da daju informacije o dostupnoj podršci i pravnoj pomoći	12
3.	Da postoji osoba koja je zadužena za rad sa ovim ženama	8
4.	Da budu saradljiviji	11
5.	Da provedu/prate ove žene kroz procedure	16
6.	Da pokažu razumijevanje i saosjećanje	17
7.	Drugo: da procedura podnošenja prijave ne traje tako dugo	1

III - 2. Iskustvo žena žrtava nasilja sa centrom za socijalni rad kod poslednje prijave nasilja

Od 40 anketiranih žena njih 35 su se za pomoć obraćale centrima za socijalni rad, a u tabeli ispod (tabela broj 20) su brojke o aktivnostima koje su službenici/ službenice navedenih institucija preduzeli.

Tabela 20. Iskustvo žena sa centrima za socijalni rad tokom poslednje situacije nasilja

	DA %	NE %	Nije primjenljivo
Sa službenicima u CSR ste razgovarali neometano i bez straha, bez prisustva učinioca nasilja.	86.7	13.3	
Službenici CSR su izvršili prijavu nasilja Policijskoj stanici, uz vašu saglasnost i vodeći računa o vašoj bezbjednosti.	6.3	68.8	24.9
Službenici CSR su vas informisali o ovlašćenjima i postupcima koji stoje na raspolaganju CSR u zaštiti žrtava nasilja u porodici.	50.0	38.9	11.1
Službenici CSR su vas informisali o postupcima policije i pravosudnih organa (krivični, prekršajni i parnični postupak) na zaštiti od nasilja u porodici.	38.9	50	11.1
Službenici CSR su vas obavijestili o mjerama zaštite od nasilja u porodici i nadležnostima CSR u postupcima (Porodični zakon i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici).	52.9	41.2	5.9
Službenici CSR su vas informisali o nadležnostima CSR u odnosu na zaštitu dece od nasilja u porodici.	52.9	41.2	5.9

	DA %	NE %	Nije primjenljivo
Službenici CSR su vas informisali o dostupnim uslugama (pravnoj pomoći, psihološkoj podršci, medicinskoj pomoći, socijalnim uslugama, smeštaju, uslugama ženskih organizacija).	56.3	43.7	0.0
U CSR je izrađen plan zaštite za vas i vašu djecu, u saradnji sa vama i predstavnicima drugih relevantnih službi.	11.8	88.2	0.0
U CSR su vas obavijestili kako će pratiti realizaciju plana i o mogućnostima daljeg kontaktiranja u vezi sa vašim slučajem.	11.8	88.2	0.0
Službenici CSR su razgovarali sa vama ljubazno (prijatno, saslušali vas do kraja) i pokazali razumijevanje za ono što vam se dogodilo.	73.7	26.3	0.0
Službenici CSR su se ponašali neljubazno (osorno su razgovarali sa vama, nijesu vas saslušali do kraja).	26.3	73.7	0.0
Službenici CSR su se ponašali neprofesionalno (opravdavali su učinioca, umanjivali nasilje, koristili neprimjerene komentare, šalili su se na vaš račun).	26.3	73.7	0.0
Službenici CSR su insistirali na mirenju/ posredovanju ili su vas upućivali na zajedničko savjetovanje sa učiniocem nasilja.	31.2	68.8	0.0
U CSR su pokrenuli postupak lišenja roditeljskih prava (potpunog ili djelimičnog) prema nasilniku.	0.0	100	0.0
U CSR su pokrenuli postupak djelimičnog lišenja roditeljskih prava prema vama jer nijeste mogli da zaštitite dijete od nasilja vašeg partnera.	0.0	100	0.0
U CSR su pokrenuli postupak za izmještanje djeteta iz porodice radi zaštite njegove bezbjednosti, a nijesu vam ponudili da dijete bude smješteno sa vama.	0.0	100	0.0
Ako ste izašli iz kuće/stana bez djeteta, CSR je pokrenuo postupak da vam se omogući da dijete bude sa vama.	0.0	100	0.0
U CSR su insistirali na slobodnom modelu viđanja djece sa ocem, iako je utvrđeno postojanje nasilja od strane oca prema djeci.	18.8	56.2	25.0
U CSR su insistirali na viđanju oca sa djecom, iako su djeca bila u otporu da ga viđaju.	31.3	37.5	31.2

Analizirajući odgovore žena na naprijed navedena pitanja zabrinutost izaziva odgovor više od 40% žena da im službenici/službenice nijesu detaljno prezentovali ovlaštenja i ulogu centara za socijalni rad u zaštiti žrtava nasilja u porodici, kao i ovlaštenja koja im daje Porodični zakon. Isti procenat je naveo da ih nijesu informisali o mjerama zaštite koje im stoje na raspolaganju, svim pravnim mogućnostima, institucijama i organizacijama koje imaju na raspolaganju. Posebnu zabrinutost izaziva podatak da je samo 6% žena naveo da imaju saznanje da je po njihovoj prijavi CSR podnio CB-u prijavu za nasilje u porodici. Samo 11% žena je naveo da su u CSR uradili plan zaštite žrtve od nasilje i informisale ih kako će ga realizovati.

Podatak koji takođe zavređuje značajnu pažnju odnosi se na praksu službenika/službenica CSR da vrše medijaciju. Naime trećina žena je u postupanju zaposlenih prepoznala namjeru da žrtvu nasilja pomire sa nasilnikom što je prekoračenje ovlaštenja i u direktnoj je suprotnosti sa Istanbulskom konvencijom koja je obavezan međunarodni dokument za Crnu Goru i čije odredbe imaju primat nad domaćim zakonodavstvom.

Neprofesionalnost, neljubaznost, prekoračenje ovlaštenja, opravdavanje nasilnika je navela svaka četvrta žena. Trećina njih je navela da su službenici/službenice CSR vršile pritisak da se djeca viđaju sa ocem nasilnikom iako su djeca pokazivala otpor, a posebno je značajno naglasiti da je njih petina navela da su na viđenju djece sa ocem insistirali i u slučajevima kada su navele da je bio nasilan i prema djeci. Navedeni pristup socijalnih radnika koji roditeljsko pravo stavlja i ispred nasilja u potpunosti korespondira sa podatkom da ni jedna od žena nije navela da su službenici CSR pokrenuli postupak lišenja ili ograničenja roditeljskog prava ocu nasilniku. Napominjemo da su se u grupi žena koje su bile uključene u ovu analizu nalazila tri slučaja gdje su i službenici/službenice CSR više puta, pred povjerljivim licima iz SOS telefona Nikšić, navodili da bi očevima trebalo ograničiti roditeljsko pravo zbog izuzetno lošeg uticaja na ponašanje i mentalno stanje djece. Takođe je bio uključen slučaj gdje je majka prijavila sumnju na seksualno zlostavljanje djeteta od strane oca, a službenici/službenice CSR su insistirali tokom čitavog postupka da se organizuje njihovo viđanje.

U skladu sa naprijed navedenim odgovorima je i podatak da je samo 14 žena tj. njih 40% od ukupno 35 naveo da je zadovoljno postupanjem centara za socijalni rad (vidjeti tabelu 21).

Tabela 21. Zadovoljstvo žena žrtava nasilja postupanjem centara za socijalni rad u konkretnom slučaju nasilja

	Broj	%
DA	14	40.0
NE	9	25.7
Djelimično	12	34.3
Ukupno	33	100

Anketirane žene žrtve nasilja koje su iskazale zadovoljstvo postupanjem institucija su isticale empatiju službenika/službenica, brzo i efikasno postupanje, profesionalnost u postupanju, kao i to što su bili na raspolaganju i ljubazni.

Žene žrtve nasilja koje su iskazale nezadovoljstvo socijalnim radnicima su isticale da oni ne izlaze na teren, ne poznaju zakonske norme, ne rade u interesu djece, iskazuju sumnju da li žrtva može adekvatno da se brine o djeci, insistiraju na viđenju djece sa ocem, vrše medijaciju i pomirenje, pružaju nepotpune informacije, indirektno prijetе, iskazuju sumnju u iskaz žrtve.

Žene žrtve nasilja koje su bile djelimično zadovoljne postupanjem institucija su imale prigovor da službenice/službenici ne pripremaju djecu za viđenje sa ocem nasilnikom na adekvatan način, ne trude se dovoljno i ne koriste svoja ovlaštenja.

Anketirane žene smatraju da bi centri za socijalni rad najviše mogli da pomognu u segmentu koji se odnosi na preduzimanje postupaka zaštite i pomoći, pokažu više razumijevanja i saosjećanja, daju više informacija o postupcima i da žene prate kroz procedure (vidjeti tabelu 22).

Tabela 22. Šta centar za socijalni rad može preduzeti kako bi poboljšao postupanje prema žrtvama nasilja?

No	Preporuke za centre za socijalni rad	Broj
1.	Da daju više informacija o postupcima	9
2.	Da preduzimaju postupke zaštite i pomoći	14
3.	Da budu saradljiviji	8
4.	Da provedu/prate ove žene kroz procedure	10
5.	Da pokažu razumijevanje i saosjećanje	12
6.	Drugo: da rade svoj posao, da poštuju zakone, da budu aktivniji, da imaju dugoročne planove i da budu odlučniji u postupanju	6

Završni segment upitnika se odnosio na to šta bi ženama žrtvama nasilja najviše pomoglo u rješavanju problema, tj. šta bi ih ohrabrilо i osnažilo da izađu iz situacije nasilja(vidjeti tabelu 23). Adekvatna, brza i efikasna podrška institucija je ubjedljivo na prvom mjestu što sve aktere obavezuje na redefinisane postupanja, efektnije i senzibilisanije djelovanje. Finansijska podrška, podrška oko smještaja i podrška oko zapošljavanja su takođe u vrhu što je i očekivano obzirom da su žene žrtve nasilja često nezaposlene, ne posjeduju imovinu, a nakon izlaska iz situacije nasilja u kratkom roku trebaju organizovati normalan život sa djecom. Navedeno obavezuje, u cilju napretka zajednice u cjelini, mobilisanje svih resursa zajednice da prioritarno rješavaju probleme žena i djece žrtava nasilja u porodici.

Tabela 23. Šta je to što bi najviše pomoglo rješavanju problema žena žrtava nasilja

No	Pomoć u rješavanju problema	Broj
1.	Podrška okoline	10
2.	Podrška institucija	20
3.	Finansijska podrška	17
4.	Podrška oko smještaja	15
5.	Brzi sudski postupci	14
6.	Besplatna pravna pomoć i zastupanje od strane advokata	14

No	Pomoć u rješavanju problema	Broj
7.	Psiholoka podrška i praćenje kroz postupke u institucijama	12
8.	Pomoć oko brige o djeci	6
9.	Pomoć oko zapošljavanja	15

IV ZAKLJUČNE PREPORUKE

Oslanjajući se na identifikovane pozitivne pristupe i postupanja, prepoznajući hitnu potrebu eliminisanja negativnih praksi i obavezu institucija i zajednice da, poštuju međunarodne i domaće zakone i obaveze **neophodno je unaprijediti kvalitet u cjelini, efikasnost i povezanost koja podrazumijeva koordinirano djelovanje.**

Činjenica je da postojeće zakonodavstvo, uz manje korekcije, adekvatno štiti žrtve porodičnog nasilja. Međutim, proces implementacije je spor, a pozitivni pomaci skopčani sa brojnim pritiscima i neprekidno u riziku od regresije. Zato je neophodno kontinuirano **jačati sistem opšte i specijalizovane podrške žrtvama** u skladu sa načelom „dužne pažnje“.

Prioritet mora biti hitno zaustavljanje nasilja i **preduzimanje svih raspoloživih mjera i radnji koje će osigurati sigurnost i bezbjednost. Pokretanje procedure za izricanje zaštitinih mjera prije i u toku postupka mora postati praksa** u postupanju za sve prijave nasilja u porodici.

Strpljenje, saosjećanje, razumijevanje i povjerenje u iskaz moraju biti aksiomi u postupanju jer je sprečavanje sekundarne viktimizacije jedan od prioriteta u postupanju. Razgovor mora biti vođen na način koji će **eliminirati poruke koje upućuju na medijaciju, umanjuju odgovornost nasilnika i pothranjuju strahove i nedoumice** kod žena žrtava nasilja. Žrtve nasilja u porodici nakon izlaska iz institucija moraju imati pripremljen plan intervencije i/ili pomoći i podrške i detaljno poznavati sadržaj istog dokumenta: koji su naredni koraci i koji je vremenski period u kojem će biti realizovani. Takođe moraju imati jasnu informaciju ko je odgovoran za njihov predmet i kako ga mogu kontaktirati, kome se, na koji način i zbog čega mogu/trebaju obratiti u svakoj instituciji/organizaciji.

Slučajeve graditi prikupljajući sve raspoložive dokaze i eliminirati praksu okrivljivanja žrtava koje „ne žele da svjedoče“ za neuspjeh procesa. Navedeno je, u krivičnim postupcima svakako olakšano činjenicom da je kroz izmjene krivičnog zakonika⁷ u slučajevima porodičnog nasilja dovoljno jedno svjedočenje žrtve. Međutim, **vođenje slučajeva i prikupljanje dokaza mora biti uzdignuto na veći nivo, a optužni predlozi detaljniji i sadržajniiji. Mora se eliminirati praksa neprisutvovanja predstavnika policije u slučajevima porodičnog nasilja koji se vode pred sudovima za prekršaje.**

Uspostavljanje standarda u postupanju, koji će u sebi sadržati i sankcije za nepostupanje su preduslov da se na najmanju mjeru svedu štete koje žrtvama tokom intervencije čine službenici/službenice vođeni tradicijom, običajima i religijskim uvjerenjima. Kontinuirane obuke zaposlenih i stalni nadzor postupanja,

⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, ("Sl. List CG", br. 35/15), jun 2015, čl. 22, stav 2, čl. 43, čl.81.

uz zajedničko djelovanje lokalnih institucija: pravljenje planova prilagođenih specifičnim potrebama svake žrtve, analiziranje i redefinisanje postupanja u cilju unapređenja intervencija će stvoriti lokalni kontekst koji osigurava brze, efikasne i dugoročno djelotvorne intervencije.

Posebna pažnja mora biti usmjerena na **stvaranje lokalnih programa za ekonomsko osnaživanje žrtava**. Takođe je potrebno iniciranje izmjena zakonodavstva na nacionalnom nivou na način da se osiguraju podsticajne mjere ekonomskog osnaživanja žrtava nasilja u porodici, kao i efikasan model naplate alimentacije, čime bi se omogućilo da sa što manje trauma izađu iz nasilja i sa djecom nastave uobičajen život.

